

její poslání, radost a smysl jejího života. A kdyby to zaviňovala společnost nebo národ, kdyby ji mátl úmyslně v jejím určení, není pochyby, zasloužil by kletby; ostatně společnost, která by toho chtěla provozovat, potrestala by se brzy sama: připravila by se o všechno koření života, které přenáší přes jeho tíhu a nudu. Ale tak tomu není: tragédie ženy bývá v tom, že obyčejně sama se mýlí a mate v sobě a o sobě... Je-li čím vinna společnost, tož jen tím, že neučí nejnesnadnějšímu umění, kterak býti šťasten, kterak viděti hrdinně a nemalicherně svůj osud, své určení, a sledovati je a jen je přes všechny překážky. Ale ovšem proti fatalitě přírodní (a ten jest vlastně případ Zdenčin) ani to by nic nepomohlo: jsou a budou individua prostě nepoučitelná, vzdorující samým svým organismem vši harmonisaci, individua předurčená k neštěstí, skonu, bědě, schnoucí od kořenů, rodící se již s duší rozvrácenou a zamořenou...

Tragedie, která leží v Legendě, třebaž ji autorka minula, žádala by *největší umělecké kázně, veliké, přísné, zákonné linie* — čehosi, co naprosto uniká sléčně Jesenské (čimž nikterak neupírám jí poctivé umělecké snahy, jako nepopírám některých příjemných stránek jejího drobného talentu tam, kde si dovede nalézt pole sobě přizpůsobené). Byla by analogickou tragedií romaneskní desiluse, kterou napsal Flaubert v Madame Bovary. Jako ona musila by to být práce čistá, průhledná a zákonná jako hlať, účelná, úsporná a ciselovaná jako dýka, členěná a sevřená jako dokonalý sonet.

Růžena Svobodová: Povídky

Ve sbírce krásného písemnictví, určené mládeži, vyšlo několik povídek pí Svobodové, kterými jsem okouzlen jako již dávno ničím: jest v nich víc poesie a umění než v celých tučných svazcích proslulých českých románů. Nesmíte myslit při těchto povídkách na běžnou dětskou literaturu, tak titěrně zmalichernující nebo zploštělou do známých žalostných moralistických trivialit. Ani povídka Touhy, která může se snad někomu zdáti moralistickou, není ničím než tesknou pohádkou, zákonným a tragickým podobenstvím života — a nadto a jen tak docela mimochodem a nádavkem ještě jedinečným psychologickým portrétem moderního, nervosního, velkosvětského dítěte ze starého rodu, raněného záhadnou ranou, schnoucího jí od kořene, které má na příliš bledém čele vtištěnu osudnou náповěď předčasné smrti.

Umělecká hodnota těchto prací pí Svobodové jest v jejich zvýšené pravdivosti, ve správném tempu a rázu celého přednesu, v podivně spravedlivé celkové intonaci, celkové atmosféře. Dětský svět u pí autorky jest úžasně vážný, opravdový, horký, napjatý a tragicky nejistý, jakým také vpravdě jest dětský život. Zde žije se opravdově, horečně, se zvýšeným napětím i se zvýšenou pozorností; jest to život vpravdě velmi přísný a tragický, zalitý lítostí, zneklidnělý stíny, které do něho vbíhají temnými předtuchami se všech stran. Nic malicherného, titěrného a hravého v knize pí Svobodové: malicherní bývají jen dospělí, nikdy ne děti.

Povídky, sebrané v tento svazček, vznikly zcela spontánně, bez úmyslu psáti dětskou literaturu, vedle ostatní tvorby autorčiny; jsou rozsety po třinácti letech jejího díla. Rozkošné, ba-

revným slovem zadýchané vzpomínky na dětství V rodné vsi jsou z r. 1892, přísná, vysoce zákonná a umělecky úsporná povídka Střevíčky z r. 1905. Tímto dvojím datem jest dobře opsán autorčin umělecký rozvoj, který se pěkně a zdobněle zrcadlí i v úzké zátoce této milé, krásné knížky; umělecká cesta autorčina vede od detailu k celku, od bohaté barvy k přísné linii, k zákonné kompoziční kráse. Střevíčky, čtyřstránková práce, jest snad nejdokonalejší, nejmělečtější menší povídka česká. Nemohu se jí dost načíst: stručná jako balada, sevřená a úsporná v kresbě a jako balada vystupňovávající svůj děj a odstavecující jej refrémem, plná stylového paralelismu a tvárné síly, jest z těch vzácných dokonalých věcí, v nichž není slova zbytečného, kde všecko stojí na svém jedinečném místě, kde nemůžeš pohnout čárkou, abys neporušil celku. Všecko prosté, věčné, přísné, zákonné, nutné a střídme — a právě proto snad tak mysteriosní. Věc průhledná jako voda ve studánce, ale dna tak lehce nedosáhneš. V této malé práci má autorka víc zákonného citění uměleckého, víc tvárného smyslu než mnohý moderní český dramatik v celovečerní hře.

I ostatní práce jsou napsány zvláštní silou tvárnou, zákonnou krásou čistého názoru, s jasnou určitostí, která jest darem důvěrného poznání; jest tu nalezeno na mnohých stránkách poslední tiché a cudné slovo, oproštěné ode všech strusek uměleckého procesu taviřského, odhmotněné ode vši artistní virtuosity, vyvážené v naivní libeznost šťastné samozřejmosti. Je-li vůbec třeba porážet bezduchou frázi o estétství, kterou pohazují od některé doby literární zloba nebo kritické nedouctví pí Svobodovou,¹ tato knížka vyvrátila by ji samojediná z kořene. Musí otevřít zrak i literárním slepcům.

Knížka pro dvojí druh čtenářů: pro čtenáře zcela prosté a naivní, kteří žijí čistým názorem věčným a mají, šťastní a blažení, dáno umělecké citění darmo, nevědouce o tom, a pro duchy kultivované, kteří se dobrali umělecké jistoty kázní soudu a myšlenky. Pro děti a pro umělce.

1 - [Viz Kritické projevy 6, str. 256 a n.]

Quido M. Vyskočil: Modré hory

Špatně pochopená reakce proti naturalismu přinesla nám řadu nestravitelných plodů; z nich nejodpudivější, alespoň pro mne, jest žánr pohádkový, vlastně pseudopohádkový: pohádka vyrozumovaná, dekorační pohádkové schema, nalepené násilně na nějaký zcela běžný banální příběh, jehož chudoba a trivialita byla by jinak každému patrna — přelepiš ji však pohádkovým pozlátkem a zachráníš ji, tak alespoň rozumuje ne umělecká moudrost, ale pseudoumělecké chytráctví. Pohádku, opravdovou pohádku stvořit jest nade vše těžké modernímu člověku: pohádka žádá věřící, naivní duše, nenahlované, celé a oddané, duše zalité šťastnou básnickou milostí. Pravá pohádka žádá *stejně*, ne-li *větší* stylové jednoty než příběh moderní: všecko hmotné musí básníkovi býti jen zkamenělou řečí světa duchového a básník musí mít klíče, kterými dovede otevřít ustydělé ledy a tvrdé kory, pod něž se utekla mythická krása i moudrost. Z moderních duchů jediný snad Novalis, duch okřídlený ohněm i nadějí, měl duši dost lehkou i hrdinnou, že neužasla před žádným tajemstvím, nýbrž žila důvěrně s ním a v něm, dýšíc je tak přirozeně a samozřejmě, jako my dýšeme vzduch. Největší většina básníků pohádkových neprovozuje však nic víc než velmi studené řemeslo více méně obratných rukou: obléká v pohádkové rekvisity, v pohádkové kulisy, v pohádkovou garderobu, v pohádkový slovník příběhy a děje, které nejsou posvěceny žádným ohněm a nejméně již ohněm toho lehčího, ptačího, okřídleného života, kterým jest právě život pohádkový. Z nich jest p. Vyskočil. Co podal